Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.wodc.nl

Ons kenmerk
3296c

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

DG Migratie
Drs. E.W.E. Pijs

Datum 31 juli 2026
Onderwerp Aanbiednota bij onderzoek "Tien jaar later: Ontwikkelingen in de maatschappelijke positie van Syrische vluchtelingen in Nederland"

Geachte mevrouw Pijs,

De afgelopen jaren was het grootste deel van de vluchtelingen van Syrische afkomst. En velen van hen kregen een status in Nederland. Maar hoe hebben deze mensen in tien jaar hun leven opnieuw opgebouwd in de Nederlandse samenleving? Hoe gaat het met ze? Hebben ze werk, spreken ze de taal, hebben ze (Nederlandse) vrienden? En voelen ze zich hier thuis?

De antwoorden op deze vragen kunnen richting geven aan hoe we omgaan met vluchtelingen die vandaag de dag een status krijgen. Dit onderzoek toont onder andere het belang van een korte, stabiele opvangperiode (met zo min mogelijk verhuizingen) en met directe focus op zowel werk als taal.

Dit onderzoek maakt deel uit van het bredere onderzoeksproject Longitudinaal Onderzoek Cohort Statushouder (LOCS) dat door het WODC wordt uitgevoerd in samenwerking met de Erasmus Universiteit Rotterdam en het CBS. Uniek aan dit project is dat het verder kijkt dan de eerste fase na aankomst in Nederland. Het doel is om gedurende 10 jaar de maatschappelijke positie en leefsituatie van (voormalige) statushouders te beschrijven en te verklaren.[1] ().

10 jaar ontwikkeling en positieverwerving
Het WODC onderzocht, samen met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR), hoe vluchtelingen na het ontvangen van een verblijfsvergunning hun leven weer opbouwen en een positie verwerven in de Nederlandse samenleving. In de eerste fase van het verblijf doen zich tal van ontwikkelingen voor. Deze studie brengt in kaart in hoeverre de dynamiek van de eerste jaren na het verkrijgen van een verblijfsvergunning zich voortzet naarmate mensen langer in Nederland zijn. Welke factoren spelen hierbij door de jaren heen een (veranderende) rol? Welke ontwikkelingen maken ze door en gaat dat anders voor verschillende groepen, zoals voor mannen en vrouwen, jongeren

[1] Binnenkort wordt het LOCS-project afgerond. Ook de komende jaren zal het WODC onderzoek blijven doen naar de positieverwerving van vluchtelingen in Nederland, binnen het nieuwe project Longitudinaal Onderzoek Vluchtelingen (LOV).

en ouderen? Om te zien in hoeverre de vluchtelingen een positie in de samenleving hebben verworven, is gekeken naar verschillende dimensies: arbeidsmarktparticipatie, taalvaardigheid, sociale netwerken, mentale gezondheid en het thuis voelen (gevoelens van *belonging*). Deze dimensies van positieverwerving lopen als een rode draad door het rapport.

Deze nota bevat de hoofdpunten uit het onderzoek, de volledige samenvatting is te vinden in het onderzoeksrapport.

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.wodc.nl

Ons kenmerk
3296c

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Belangrijkste uitkomsten

Niet alles gaat steeds beter, soms ook achteruitgang
De ontwikkeling in positieverwerving is heel uiteenlopend: sommige dimensies laten vooruitgang zien, andere stabiliseren of gaan achteruit. Arbeidsparticipatie en taalverwerving verbeteren in de eerste jaren duidelijk, maar vlakken daarna af voor de groep als geheel. De gemiddelde mentale gezondheid verbetert nauwelijks en blijft op een zorgelijk ongunstig niveau. Naarmate mensen langer in Nederland wonen, voelen zij zich vaker eenzaam en minder thuis en ervaren zij vaker discriminatie. Sociale contacten nemen af, zowel met personen zonder migratieachtergrond als met andere Syrische Nederlanders. Deze bevindingen wijken af van klassieke integratietheorieën waarin taal, werk en sociale contacten elkaar positief versterken.

Drie fases na statusverlening
De eerste jaren kenmerken zich door veel dynamiek in taal en werk. Individuele, regionale en beleidsfactoren wegen het zwaarst. Mensen starten met de inburgering; de Nederlandse taalvaardigheid stijgt duidelijk, zij het niet voor alle groepen even sterk. Regionale plaatsing doet ertoe: in sommige regio's leren mensen aantoonbaar beter Nederlands (bijvoorbeeld waar het aandeel Nederlanders zonder migratieachtergrond hoger is). In deze fase is inburgeren de hoofdactiviteit en blijft de stap naar werk nog beperkt. De combinatie van werken en inburgeren komt bij deze onderzoeksgroep – die onder de vorige wet is ingeburgerd – weinig voor.

De middenperiode (vier tot zeven jaar na statusverlening) is de periode waarin mensen de inburgering hebben afgerond en die daarmee een nieuwe fase markeert. Opvallend is dat de Nederlandse taalvaardigheid stabiliseert, bij alle leeftijds- en opleidingsgroepen. Tegelijkertijd tekenen zich grote onderlinge verschillen af: jongeren en hoger opgeleiden spreken (veel) beter Nederlands dan ouderen en lager opgeleiden, bij wie het niveau laag stabiliseert. Deze verschillen ontstaan voornamelijk tijdens de inburgeringsperiode. Arbeidsparticipatie neemt in deze fase sterk toe, eerst vooral onder mannen en later, in veel mindere mate, onder vrouwen. Regionale arbeidsmarktomstandigheden bepalen mede de kans op werk. Financieel beter staan in deze periode beschermt op langere termijn tegen mentale gezondheidsproblemen. In deze fase kristalliseren patronen van positieverwerving uit, waarbij met name vrouwen en lager opgeleiden een cumulatieve achterstand opbouwen.

In de latere periode (8-10 jaar) is er sprake van duidelijke padafhankelijkheid: wie in de eerste 7 jaar niet op de arbeidsmarkt participeerde, doet dat doorgaans later ook niet. De positie die na enkele jaren is ingenomen bepaalt dus in belangrijke mate het vervolg, wat wijst op het belang van investeren in de eerste jaren

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.wodc.nl

Ons kenmerk
3296c

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

na aankomst. Toch is er in de latere periode nog de nodige dynamiek. De arbeidsparticipatie van vrouwen stijgt nog licht en onder werkenden zien we een geleidelijke verbetering van de positie, zichtbaar in meer vaste banen, grotere banen en hogere beroepsniveaus. Posities liggen dus niet volledig vast en verschuivingen blijven mogelijk.

Grote verschillen binnen de groep
Opleiding, leeftijd en geslacht blijven bepalend voor positieverwerving, ook op de langere termijn. Ouderen (vaak rond de 50), vrouwen en lager opgeleiden beheersen het Nederlands minder goed en hebben een duidelijk zwakkere arbeidsmarktpositie en loopbaanperspectieven. Doorstroom naar gunstigere posities is vooral weggelegd voor hoger opgeleiden, mannen en jongeren. Individuele kenmerken blijken daarmee een groot gewicht in de schaal te leggen.

Mentale gezondheid als spil voor sociaal-economische positie en thuis voelen
Slechte mentale gezondheid onder statushouders is geen nieuwe bevinding. Wel nieuw zijn de bevindingen dat mentale gezondheid zowel oorzaak als gevolg is van verschillen in participatie en het thuis voelen. Deze wisselwerking onderstreept het belang van mentale gezondheid voor de kansen en het welzijn van (voormalige) statushouders, en daarmee ook het belang dat dit thema in het beleid zou moeten hebben.

Het belang van beleid: opvang-, huisvestings- en inburgeringsbeleid
Het overheidsbeleid rond vluchtelingen heeft op korte en lange termijn betekenisvolle effecten. Huisvestingsbeleid beïnvloedt arbeidsparticipatie, taalverwerving en sociale contacten. Met name de arbeidsmarktomstandigheden en de ontmoetingskansen in een regio zijn medebepalend voor de positie en leefsituatie. De opvangperiode is richtinggevend: lange procedures en verblijf in de opvang, verhuizingen tijdens opvang en het uitblijven van zelfstandige huisvesting hebben aantoonbaar negatieve effecten op participatie en opwaartse mobiliteit. De inburgering markeert een cruciale fase: bijna iedereen doet hieraan mee, voor velen is het de hoofdactiviteit in de eerste jaren na statusverlenging. Dit en voorgaand onderzoek toont aan dat het afronden van de inburgering bijdraagt bij aan opwaartse mobiliteit.

Mogelijke benutting uitkomsten onderzoek
Deze bevindingen speelden in meer of mindere mate ook al bij eerdere vluchtelingengroepen in Nederland. We hebben dus te maken met een weerbarstig vraagstuk dat vraagt om effectiever beleid. Met het bestaande opvang- en inburgeringsbeleid heeft de overheid een breed instrumentarium in handen om de positie en leefsituatie te verbeteren. Wil men de situatie verbeteren dan zijn er echter belangrijke aanpassingen nodig binnen zowel het opvang- als inburgeringsbeleid. We bespreken deze in het licht van de huidige knelpunten van het beleid en in relatie tot recente beleidsontwikkelingen (i.h.b. de door het kabinet onlangs uitgebrachte "Startnotitie Werk en Meedoen Nieuwkomers").

Opvangbeleid: stabiele, korte opvang met vroege taal- en werkstart
De onderzoeksuitkomsten vragen om een opvangbeleid dat stabiliteit, verkorting van de opvangduur en vroege participatie centraal zet: minimaliseer verhuizingen, voorkom (langdurige) noodopvang, zorg voor voldoende privacy op locaties, start zo snel mogelijk met Nederlands, zet in op vroege arbeidsparticipatie en schaal traumazorg in de opvang op. Deze aanbevelingen komen grotendeels overeen met de plannen geformuleerd in de eerder genoemde startnotitie. Het is echter nog maar de vraag of het ook gaat lukken om dit te realiseren. Het beoogde

'stabiele toelatings- en opvanglandschap' ontbreekt, verblijfsduur en wachttijden lopen op en vaak verhuizen blijft de praktijk.

Inburgeringsbeleid: meer focus op werk is waardevol, maar vergeet taal niet
In de afgelopen jaren zien we dat het beleid zich steeds sterker richt op het stimuleren van het leren van de taal en de arbeidsparticipatie. In het licht van de aandachtspunten zoals die uit dit onderzoek komen, zijn dit belangrijke stappen. De extra nadruk op arbeidsdeelname vraagt echter om duidelijkheid over de plek van werk in het inburgeringsbeleid, voor zowel uitvoering als statushouders. Nu zitten werk en inburgeren elkaar vaak in de weg, daarom zijn extra voorzieningen nodig. Avondlessen kunnen helpen, maar blijken in praktijk voor veel mensen ook heel lastig te combineren met werk. Meer winst valt te verwachten van duale trajecten waarin werk en leren op elkaar zijn afgestemd. Denk echter bij de uitwerking zeer goed na over hoe leren op de werkvloer wordt gefaciliteerd, want in veel banen zijn leer- en ontwikkelmogelijkheden beperkt. Er is dus een reëel risico dat werk ten koste gaat van taalverwerving. Voorkom een "werk boven alles"-benadering die leidt tot een groep onderaan de arbeidsmarkt die slecht Nederlands leert, met negatieve gevolgen voor passende baankansen, sociale inbedding en mentale gezondheid. Ook is het essentieel om bij de uitvoering expliciet rekening te houden met groepen met verhoogd achterstandsrisico (lager opgeleiden, ouderen), zodat de beoogde baten hen ook bereiken. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat beleid vrouwen nu nog onvoldoende weet te bereiken.

Aanvullend beleid
We stellen vast dat zaken als thuisgevoel en sociale contacten van Syrische statushouders zich vaak ongunstig ontwikkelen. Er bestaat echter geen specifiek beleid dat zich richt op deze sociaal-culturele vraagstukken. Overweeg daarom aanvullend beleid na de inburgering, gericht op thuisgevoel, sociale relaties en discriminatie. En toets of algemene voorzieningen (zoals de Participatiewet, jeugdzorg, GGZ) voor (voormalige) statushouders hetzelfde bereik en effect hebben als voor de algemene bevolking; verbeter waar nodig. Inventariseer bewezen initiatieven die brede inbedding bevorderen, want thuisgevoel erodeert, ervaringen met discriminatie nemen toe en maatschappelijke onrust rond nieuwe azc's kan het thuis voelen en de mentale gezondheid verder schaden. Zonder bijsturing riskeren we dat het sterke thuisgevoel van Syrische Nederlanders en nieuwe statushouders de komende jaren wegzakt.

Belang voor de maatschappij
Kennis over factoren die van invloed zijn op de leefsituatie en maatschappelijke positieverwerving van vluchtelingen is van groot belang. De overheid kan door middel van het opvang- en inburgeringsbeleid een grote impact hebben op de mate waarin vluchtelingen goed kunnen participeren in de samenleving. Hoewel het onderzoek zich richt op één herkomstgroep, zijn de inzichten die voortkomen uit het onderzoek breder te benutten voor beleid en onderzoek op het gebied van asielzoekers en statushouders. Dit rapport toont aan dat vroege investeringen in taal, werk en mentale gezondheid – in een gunstige regionale en beleidscontext – doorslaggevend zijn om latere achterstanden en padafhankelijkheid te voorkomen. Differentiatie naar leeftijd, geslacht en opleidingsniveau is daarbij essentieel, met extra aandacht voor vrouwen, ouderen en lager opgeleiden. Onze resultaten bieden handvaten voor hoe het opvang- en inburgeringsbeleid verbeterd kan worden.

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.wodc.nl

Ons kenmerk
3296c

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Directie WODC

Koningskade 4
2596 AA Den Haag
Postbus 20301
2500 EH Den Haag
www.wodc.nl

Ons kenmerk
3296c

Bij beantwoording de datum en ons kenmerk vermelden. Wilt u slechts één zaak in uw brief behandelen.

Methoden
Er is gebruikgemaakt van een unieke en zeer robuuste datastructuur, waarmee uitspraken kunnen worden gedaan over de gehele groep Syrische vluchtelingen (asielmigranten en nareizigers) die tussen 1 januari 2014 en 1 juli 2016 een verblijfsvergunning asiel heeft gekregen in Nederland. Voor hoofdstukken 1, 3, 4 en 5 maken we gebruik van de vier waves van het surveyonderzoek "Nieuwe Statushouders in Nederland" (NSN survey). Wij interviewden meer dan 3000 Syriërs op vier momenten over hun leven in Nederland: in 2017, 2019, 2022 en 2024.Steekproeftrekking en adressenlevering is gedaan door het CBS. De gegevens worden gewogen door middel van weegfactoren aangeleverd door het CBS. Naast deze surveygegevens maken we gebruik van een door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) samengesteld bestand van gekoppelde registergegevens, waarmee we de positie van alle Syriërs die tussen 2014 en medio 2016 een status kregen kunnen volgen tot eind 2023. De registerdata vormen de basis voor hoofdstuk 2. In de hoofdstukken worden uiteenlopende analysestrategieën toegepast, afhankelijk van de onderzoeksvraag.

Openbaarmaking
Het WODC publiceert de onderzoeksrapporten uiterlijk zes weken nadat zij door de directeur WODC zijn vastgesteld. Zoals al is aangegeven aan DG Migratie zal het WODC het rapport in dit geval op 10 september 2026 openbaar maken. Indien later blijkt dat een ander moment van openbaarmaking vanwege zwaarwegende overwegingen opportuun blijkt, dan kan daartoe een gemotiveerd verzoek bij het WODC worden ingediend.

Onderzoekers en begeleidingscommissie
Het onderzoek is uitgevoerd door dr. Wybren Nooitgedagt (WODC/EUR), dr. Mieke Maliepaard (WODC), Lisanne van Leeuwen MSc (CBS), dr. Vardan Barsegyan (WODC), prof. dr. Jaco Dagevos (EUR/SCP), Zoë Driessen MSc (CBS), Mees Geenen MSc. (WODC), Han Nicolaas MSc (CBS), dr. Kasper Otten (WODC/EUR), Zenab Tamimy MSc. (WODC) en dr. Paula Vrolijk (CBS). Voor het onderzoek is een begeleidingscommissie gevormd. De commissie werd voorgezeten door prof. dr. Marcel Lubbers (Universiteit Utrecht). De overige leden waren prof. dr. Ilse van Liempt (UU), prof. dr. Peter Lugtig (UU), dr. Marina Lazëri (JenV) en Arjen Verweij/Jeanine Klaver (SZW).

Bestaat er behoefte aan verdere toelichting op het rapport, de conclusies of de mogelijkheden voor de benutting, dan kan contact worden opgenomen met de projectbegeleider/onderzoeker van het WODC van dit onderzoek. Te bereiken via informatiedesk@wodc.nl.

Met vriendelijke groet,

dr. R. Willemse
Plaatsvervangend directeur WODC